

Tanker om en kry doktor på den ytterste, nakne øy

■ TEKST HANS HUSUM • Pensjonert distriktslege med doktorgrad i krigskirurgi

■ FOTO AKSEL HUSUM • Tidligere sjarkfisker på Finnmarka, nå biodynamisk bonde og surdeigsbaker på Alm Østre Gård ved Mjøsa.

I ti år har jeg bodd ute i havet. Det blei for mye ordstøy og stress på fastlandet. Far min var hvalfanger, skytter på en av Kosmos-båtene. På vei til feltet bunkra de alltid i Horta på Azorene. Han fortalte om vakker natur, god vin og solide folk. Da jeg sjekka han ut, fant jeg at han hadde evig rett – og etablerte meg i intellektuelt eksil på Azorene.

Dr. Paulo Mergado: Her blir jeg lenge. Vi er med på noe nytt, og det er viktig nytt.

Vila do Corvo, en fem hundre år gammel by midt i Atlanter, med verdens beste helsesenter.

Som gammel distriktslege i Finnmark tenkte jeg det ville være artig å se om det sto til liv for kollegaene i den andre enden av verdensdelen. Portugal er jo kjent for framragende rusomsorg og godt primærhelsevesen. Er de like gode i distriktsmedisin? Jeg dro til øya Corvo i Azorene, der Europa begynner i sørvest. I posisjon like opp mot Biscaya tar Corvo imot det Atlanter'n har å by på av vær. Øya tar ned en Dash hver annen dag, men nordvesten er brutal, og flyplassen er oftere stengt enn åpen. Det er bare en eneste bosetting på øya, den gamle byen Vila do Corvo på lavasletta i sørenden. Her bor det 434 mennesker, resten av øya er fribeite for kyr og sau. Kunstgjødsling og sprøytemidler er forbudt.

Det er bare et par steinkast fra flyplassen og opp til byen. Etter ankomst rusler jeg opp til Bar do Associacao Humanitaria dos Bombeiros Voluntarios do Corvo (BBC), de frivillige humanitære nødhjelpsarbeider-

nes kafé. – Det er BBC som er Corvos hjerte, der veit de alt og fikser det meste, fortalte naboen meg før vi dro. – Står til, spør gutta i baren. Hvem er dere? Jeg forteller at jeg er en gammel doktor fra Nord-Norge, O Pais do Bacalhau, at Havøysund med sine 960 innbyggere og mye nordvest-vær ikke er ulikt Corvo, at jeg har flytta fra Finnmark til Azorene for å komme unna MacDonaldisme og stress (forståelsesfull nikking bak disken) – og nå tatt turen til Corvo for å hilse på doktoren her. – Paulo er en god mann, du finner'n der borte, sier de og peker på helsesenteret på andre sida av gata. Bak bardisken er det skrevet prosalyrikk med tusjpenn på murveggen: Begrav meg på Corvo, den minste av alle kirkegårder. Jeg liker tanken på å være omgitt av mennesker som er takknemlige for at jeg har levd.

Helsesenteret var aldeles nyrenovert, det lukta ennå nymalt. Sekretærene spurte vennlig hvordan vi hadde det, hvor vi kom

fra, og hva vi hadde i tankene. Vi fortalte om den andre enden av Europa, om klippfisk og nordvesten og små helsesentre langs kysten som sliter med mangel på fagfolk og ressurser – og at vi gjerne villa ha en prat med doktoren. Men dr. Paulo var opp-tatt. Noen gamlinger og ei mor med en jentunge på fanget, drop-in pasienter, satt og venta på ham. Sekretærene hadde god tid og godt humør og syntes tydeligvis at historia fra Nord-Norge var artig.

Tannlegen, dr. Jose, hadde god tid til å prate. Han tok oss inn på kontoret sitt, det så mest ut som en byggeplass. – Som du ser, driver jeg og reparerer tannlegestolen. Vi måtte flytte på den under renoveringa, men da svikta hydraulikken, så nå spytter den ut pasientene mine, sa han med et flir. – Her har jeg alt jeg trenger av moderne utstyr. Her kan vi fikse det meste, bortsett fra implantater. Jose og kona bor i et to hundre år gammalt steinhus i gamlebyen. Det er kaldt på vinteren og svalt på sommeren,

ikke noe luksus. Men det er her han vil bo og virke. Han forstår ikke hvordan den norske kollegaen på flukt fra det kontinentale stresset, kunne finne på å slå seg ned på São Miguel (hovedøya på Azorene). – Kjære doktor Hans, når jeg har vært en tur i Ponta Delgada, er jeg så sliten av alt stresset at jeg må hvile hjemme et par dager etterpå.

På ettermiddagen er distriktslegen, dr. Paulo, endelig klar for audiens og tar oss inn på kontoret. Jeg presenterer våre akkreditiver – klippfisk, Nordvesten, distriktslege i Havøysund og så videre. Så får jeg øye på et flunkende nytt ultralyd-apparat og slår spørrende ut med armene. Paulo smiler, synlig stolt, og forklarer oss om Novo Modelo de Medicina Remota som Portugal nå tester ut. På Corvo og i to utkant-kommuner på fastlandet er helsesentrene rusta opp med økt bemanning, avansert utstyr og forbedra telekommunikasjon. Corvo betjenes av to leger som går to-ukers skift. Paulo er allmennlege og har to år bak

seg på intensivmedisin ved sentralsjukehuset i Ponta Delgada. – Når jeg gjør EKKO, har jeg spesialistene med meg online. Ikke bare i hjertemedisin – vi har 24 timers direkte-linje til hvilken spesialist vi måtte ønske – til og med til endokrinologene i Coimbra (et verdensledende medisinsk fakultet på fastlandet, HH). Vi er ikke lenger aleine her ute, vi er en del av et stort profesjonelt team. Og vi blir respektert, de forstår at vi gjør en viktig og en skikkelig jobb.

Tannlege dr. Jose August er azoreansk internflykting. Han søkte til Corvo for å få ro til å tenke. Tannlegen til venstre i bildet.

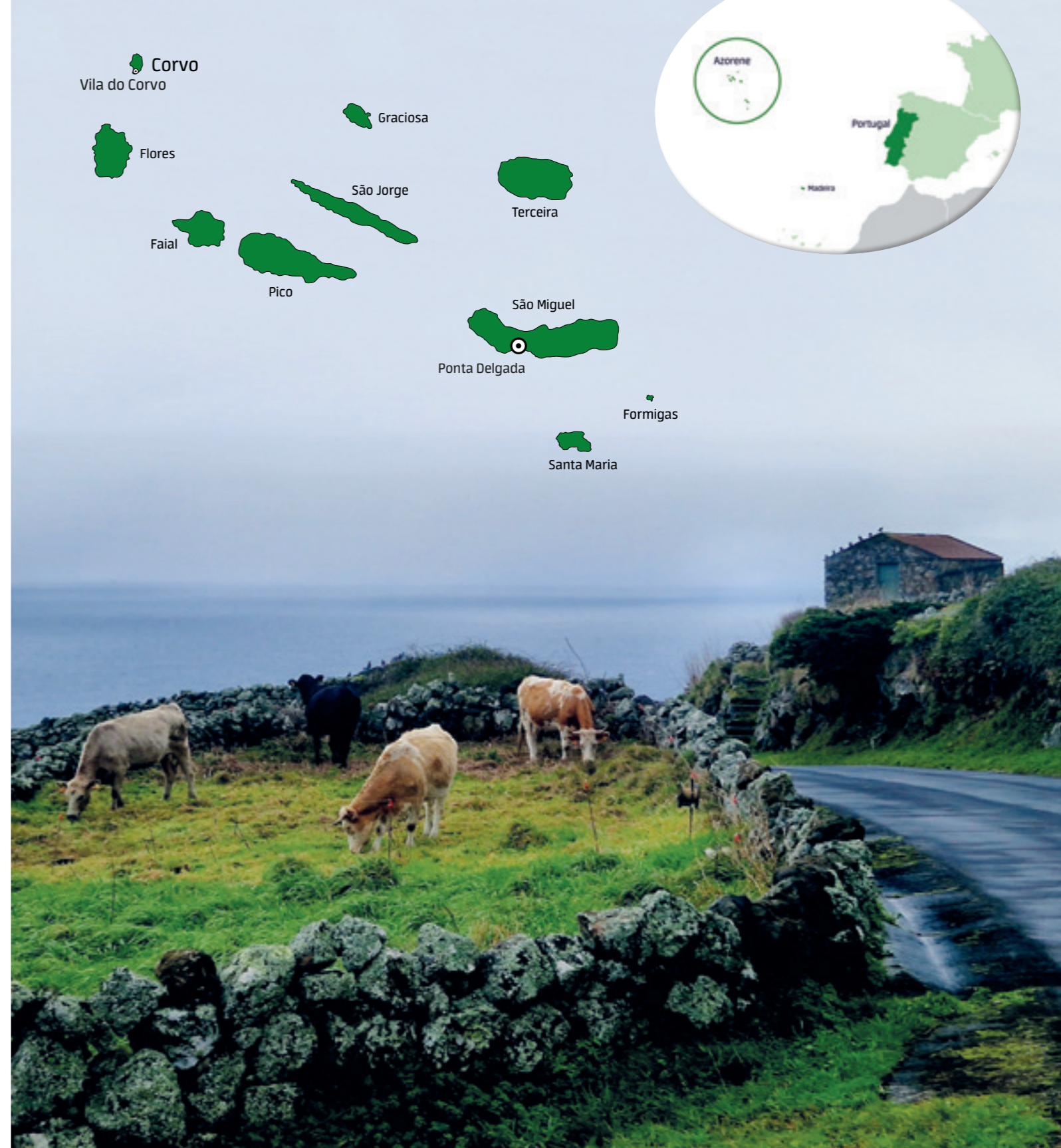
Det blir omvisning med Paulo, til akuttrom med respirator, til laboratoriet med nytt 12-linjers analyseapparat, et digitalisert røntgenrom, en avansert datasentral – og vi får hilse på tre sjukepleiere, to laboratorieteknikere, en psykolog og en fysioterapeut. Alle er de like stolte av Corvo. Det var som pokker, tenker jeg – jeg hadde forventet å finne en gråsprenget, utslitt allmennlege. Men den her gjengen rører meg.

– Hva med traumer og akuttmedisin, Paulo? Flyplassen er jo stort sett stengt. – Joda, ofte stengt for Dash'en. Men det er forsvaret som står for all evakuering, enten med fly eller helikopter, med relevant legespesialist ombord. Og de kommer seg alltid gjennom stormen. Fødslene tar vi ikke her. Med 40 skolebarn og 20 i barnehagen er vi velsigna med mange gravide kvinner. I uke 36–38, når været er godt, drar de til Ventehuset ved sykehuset i Horta og bor der til barnet er født og har tatt igjen fødselsvekta si. Så er det hjem til oss. Alltid sammen med pårørende, full dekning fra det offentlige. Småskadene tar vi sjøl. Vi har seks godt bemanna akuttsenger på eldresenteret – til observasjon, behandling, eller venting på transport. Ta for eksempel den siste akuttjobben vi hadde, rett før jul: 50 år gammel mann med akutt abdomen, ulcus perforans, prednisolon-bruker på grunn av immunsjukdom. Han hadde blødd endel, så vi mobiliserte donorene i byen – de er jo allerede kartlagt – og ga ham to enheter varmt fullblod. Han lå med sonde og sug til helikopteret kom og tok ham over til Ponta Delgada. Du veit, med et vel-plassert kontinuerlig sug og god antibiotikadekning flyter du fint i 24 timer.

Dr. Paulo berører meg. I Havøysund sa de på puben at «fastlege» betyr at det er samme doktor på kontoret når konsultasjonen var avslutta som da den begynte. Hva er det egentlig med Corvo? Hva er det som gjør forskjellen? Hva skjer når dr. Paulo forsvinner? – Hvor lenge har du tenkt å bli her, Paulo? – Her blir jeg nok ganske lenge. Ikke av idealisme eller på grunn av lønna, men fordi det er faglig interessant og utviklende. Du forteller om legemangel i distriktene i landet ditt, men hos meg står unge leger i kø for å få jobbe hos oss på Corvo. De har hørt om den nye modellen for distriktsmedisin og vil være med å skape den nye veien. Jeg intervjuer dem, krever at de må ha minst tre måneder i akutt-mottaks- og intensiv-medisin før Corvo – og så plukker jeg de beste. Så enkelt!

Det arkimediske punktet

«Gi meg et fast punkt – og jeg skal flytte på kloden», sa vismannen fra Sicilia. Etter praten med dr. Paulo, blei jeg sittende å fin-tenke om referanser, om å finne ei sentral, uomtvistelig solid plattform å tenke fra. Corvo er en slik referanse. Vi satt på torget, fotografen og jeg, i skumringa, aldeles stille. To gamle gubber gikk sakte forbi med lua godt nedover ørene, lut rygg og korte skritt, bærende på blikk-esker med varm middagsmat som de hadde henta på helse-

Biodynamisk fribeite, innseksfritt, havutsikt, gratis. Kan det bli bedre?

senteret. Uten å spørre skjønte vi at steinhusa deres var kalde og at konene deres lå på kirkegården. Et glass vin før middag på BBC: Der kommer Ruben subbene, en gamling på min alder, i lue, skjerf og slitt ullfrakk. Den karen har nok stikki av fra gamlehjemmet for å få seg et glass, tenkte jeg. Skivebom! Ruben var Corvo-gutt, profesjonell rockegitarist, bodde og spilte stort

sett i Toronto, men hadde studio i gamlebyen her. Det er på Corvo jeg finner beat'et, sa Ruben, og forklarte meg at det er umulig å forstå storhavet, Atlanter'n, og øyfolket uten å ha forstått beat'et i musikken til Cécilia Évora, «dronninga uten sko», syngedama fra Kapp Verde-øyene. Havmusikk, sa Ruben, og lovet å ringe meg før han dro til Kapp Verde neste gang.

Hva er det vi ikke har forstått – eller glemt – vi i den andre enden, der oppe i nordøst, på toppen av globen, med «verdens beste hel-sevesen»? Er det arkimediske punktet ganske enkelt et imperativ om menneskelighet, om at helse og god medisin har med folk å gjøre?

■ HUSUMHANS@GMAIL.COM